

Наташа КРИВОКАПИЋ*, Борислав ЂУКАНОВИЋ**

ДЕМОКРАТИЗАЦИЈА КАО СУПСТРАТ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Апстракт: Глобализација се често тумачи као процес друштвених промјена у глобалним размјерама, првенствено у економској сфери. Подстицаји свих глобализацијских процеса, па и економског, међутим, налазе се у основи самог демократског система и растућој заступљености демократског поретка, односно таласа демократизације који су резултирали тиме да демократија постане глобални модел управљања државом. У том смислу процеси демократизације су утицали на процесе глобализације, како на економској, тако и политичкој и културној равни, повезујући на глобалном нивоу сва демократска уређења као и она која се налазе на путу прихватања демократије, чиме су се ојачали основни постулати либералне демократије као што су парламентаризам, слободно тржиште, владавина права, људска права и слободе, слобода медија и слично.

Кључне ријечи: демократија, демократизација, глобализација, парламентаризам, слободно тржиште

УВОД

Неколико деценија од краја XX вијека свијет се налази под утицајем снажних промјена које више немају локални, национални или регионални већ глобални карактер. Цијели свијет је повезан невидљивим концима, захваљујући којима људи осјећају да излазе из својих локалних оквира и припадају једној јединственој заједници, глобалној заједници.

О глобализму и глобалистичким процесима у људској историји, међутим, може се говорити много прије XX вијека, али

* Наташа Кривокапић, Филозофски факултет Никшић

** Борислав Ђукановић, Универзитет Доња Горица

глобализација као појам и феномен и глобализација као процес може се везати само за период од средине XX вијека. Таласе глобализације теоретичари су препознавали и у ранијој људској историји, а везали су их за настанак великих цивилизација. Развијање различитих религија, војна освајања, почеци модерног доба, проналазак Гутенбергове машине, откриће Новог свијета, а затим и индустријска револуција имали су глобалне размјере. Међутим, таласи глобализације у савременом добу, а нарочито посљедњи четврти талас глобализације, који почива на технолошкој и информатичкој револуцији, за своју основу има првенствено специфичне политичко-економске токове који су снажно ојачали глобализационе процесе у савременом друштву. Појам савремене глобализације у највећој мјери се веже за економске критеријуме, односно глобализацију тржишта и њоме произведену глобалну међузависност, међутим и глобализација као феномен, као и економски процеси који савремену глобализацију силовитом брзином гурају напријед, не могу се одвојити од развоја савремене демократије као политичко-економског система у западном свијету и процеса демократизације у осталим земљама свијета.

ГЛОБАЛНО ШИРЕЊЕ ЛИБЕРАЛНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ

Ако покушамо везати почетак настанка глобалног друштва и глобализације савременог друштва за неки историјски утврђен догађај, нећемо успјети, а такву тезу подржава и Јан Арт Шолте, сматрајући да глобалност нема свој историјски почетак, односно да не постоји „први глобални чин”. „Прије него што би, потпуно сазрела преко ноћи, попут падобранца, спустила на историјску сцену, глобалност се постепено појављивала попут мноштва повремених и расутих дошаптавања” (Шолте 2009: 86), којима су се шириле транспланетарне и супратериторијалне везе међу људима у многим областима друштвеног живота, укључујући комуникације, путовања, производњу, тржиште, новац, финансије, организације, војску, екологију, здравље, право и свијест.

Можда се сами почетак глобализације као савременог процеса не може прецизно датирати, али је сасвим сигурно да су њени процеси снажно везани за идеологију либерализма, односно модерну демократију и њен развој, и да се без ње не могу ни разумјети. Наиме, модерна демократија се сматра феноменом XX вијека,

али се њене прве идеје појављују већ током друге половине XVII вијека између осталог и стварањем првог писаног устава модерне демократије у Конектикату који је означио и зачетак америчке демократије. Касније, почетком XX вијека, долази до успостављања првих изборних система власти у Аустралији и Новом Зеланду, наводи Лајпхарт (2003). Од тада па до данашњих дана, односно почетка XXI вијека, концепт и систем демократије, заснован на људским и економским слободама, политичким и другим једнакостима, одговорности власти, плурализму, јавној контроли власти и сл, показао је своје предности у односу на остале форме политичког управљања, због чега се демократија сматра најбољим обликом политичке организације. Узимајући у обзир основне карактеристике демократије Платнер (2010) указује на то да је модерна демократија током времена показала изузетну издржљивост и отпорност, а могло би се рећи и изузетну флексибилност, док Сартори (2001) тврди да је тешко доказати или потврдити демократију, али се несумњиво може увјерљиво аргументовати да је ријеч о преферабилном облику политичког система у савременом свијету. Дајмонд и Платнер подржавају овај став, оцјењујући да „демократија остаје неоспорена као глобални модел и идеал владавине” (Diamond and Plattner 2001: IX).

Поред тога што су вишепартијска политика „слободни и правични” избори за представничке институције и „законске гаранције људских права постале свјетске норме за националне државе” (Шолте 2009: 34), оно што је посебно погодновало ширењу глобализације јесу управо неке од основних одлика либералне демократије као политичког поретка, а једна од најзначајнијих је слабљење моћи државе, што је и важна компонента Вашингтонског консензуса. Наиме, неолибералној економији је била потребна слаба држава, односно, ослобођење од државних и политичких ограничења како би таква економија, у којој је могућа слободна циркулација људи, робе, капитала и услуга, уопште опстала. Како наводи Боавентура де Соза Сантос, „у тим условима тржишни модел развоја једини је компатибилан новом глобалном режиму акумулације, па је, према томе, нужно глобално успостављање политике структурног прилагођавања” (Santos, B. D. S. 2002: 16).

Јачање политичких глобализационих трендова током XX вијека у снажној мјери је омогућено захваљујући ширењу демократског поретка ван граница западног свијета. Промјена режима који

је до тада преовлађивао у Источној Европи 90-их година XX вијека и распад Совјетског Савеза, односно крај Хладног рата, довео је до коначне побједе либералне демократије, која је проглашена универзалним политичким поретком. Број демократских земаља у свијету се рапидном брзином увећао. У том периоду нове демократске земље долазе такође из Африке и Јужне Америке, а криза легитимитета тзв. ауторитарних режима усмјерила је одређени број земаља ка путу демократске транзиције. Како ауторитарни режими нијесу успијевали да прате брзину развоја демократских земаља и нијесу успијевали да се изборе са свим унутрашњим проблемима свог система, у општој клими демократије полако су изгубили повјерење грађана. Губљење легитимитета ранијег режима често је био само један од фактора за прихватање демократског политичког система. Томе је код једног броја земаља у великој мјери допринио и утицај међународних фактора и притисака да се прихвати промјена. Традиционално схватање суверенитета као немијешања у унутрашња питања других земаља, изгубило је снагу пред намјерама за успостављањем демократије, сматра Дајмонд (2008). „У великом броју случајева, међународна интервенција је пољуљала политичку равнотежу на штету ауторитарних режима, чинећи демократску транзицију могућом тамо гдје се иначе не би десила — или не баш тако брзо и без насиља” (Diamond 2008: 107). Међународне снаге су реаговале и у случајевима ослабљених демократија како би их ојачале и консолидовале. Период 90-их означен је као трећи талас демократизације и, према Хантингтону (2004), који је увео појам таласа, представља један од три по демократију „најпродуктивнија” периода.

Трећи талас демократизације још више је појачао радијус дејства економске глобализације, нарочито са земљама бившег социјализма, чији је економски развој одликовала аутархичност. Овим се таласом, који је започет 1974. године (Хантингтон 2004), покреће још интензивнија размјена људи, робе и новца, а све је интензивнији проток информација, преко националних граница. Ови процеси, праћени све већим технолошким напретком, као свој резултат имају остваривање транспланетарних веза (Scholte 2009) које се остварју захваљујући једном битном услову, а то су одговарајући законски и институционални споразуми који омогућавају „тржиштима и либералној демократији да се шире на транссвјетском нивоу” (Scholte 2009: 125). Захваљујући овим убрзаним кретањима,

нарочито у области економије, период XX вијека се назива „ером економске глобализације”. „Иако се ‘економска глобализација’ користи за описивање различитих феномена као што су трговинска и финансијска либерализација, имиграциони токови, културна глобализација и револуција у информационој технологији, научници се често фокусирају на два аспекта глобализације: усвајање политике слободне трговине, односно либерализацију трговине, и кретање ка већој финансијској отворености, тј. либерализацији капиталног рачуна” (Milner and Mukherjee 2009: 164), што су неке од одлика савремене либералне демократије.

Након почетака 90-их година XX вијека талас демократизације прилично слаби, тако да готово да нема новоуспостављених демократија, а објективни услови у осталим земљама не указују на могућност демократског преображаја, односно појаву нових кандидата. Неке од нових демократија, које су то постале скоро преко ноћи, с друге стране показују унутрашњу немоћ да задрже успостављени поредак. Демократија се у неким земљама повлачи, а међународни напори остављају још већи хаос, наводе Ингелхарт и Велцел. Период након трећег таласа као да указује на то да је еуфорија о ширењу демократије заустављена тако да све то многе наводи на закључак да је „демократија достигла своју највишу тачку и да је мало вјероватно да ће се ширити даље” (Inglehart and Welzel 2009: 33). Међутим, иако успостављање демократија захтјева тло састављено од погодних друштвених и културних услова, које неуспјешне демократије нијесу имале, чињеница да захваљујући процесу модернизације друштвени услови постају све погоднији, како за настанак тако и за одржавање демократије, Ингелхарта и Велцела (2009) наводи на закључак да трећи демократски талас није завршен. Такође, све мањи број нових демократија неким теоретичарима представља недвосмислен показатељ почетка трећег реверзивног таласа, док се према другима ради само о тренутној стагнацији. Отпорност неких тзв. ауторитарних режима са развијенијим економским системима поткрепљују тезу о рецесији. Ови режими називани „ауторитарним капитализмом” у посљедње вријеме се сматрају алтернативом демократији, показујући солидан степен стабилности и способности да одрже своју позицију на власти (Plattner 2010), односно „ауторитарну еластичност”. Другој групи теоретичара припада Лери Дајмонд који сматра да је „теоријски могуће да талас демократске експанзије не прати реверзија,

већ период стагнације и стабилности у којем се број демократија у свијету нити повећава нити смањује, период у којем демократија надокнађује губитке” (Diamond 1997: 34).

Међутим, без обзира на све успоне и падове током два посљедња вијека, демократија је доказала да је најстабилнији политички облик организације друштва савременог доба. Демократске институције у консолидованим демократијама потврђују своју постојаност и приврженост демократским принципима, чија реализација у процесу континуираног друштвеног развоја представља трајан изазов. Демократија се међутим не може посматрати као завршен процес нити коначно стање. Поред тога што могу да унаприједи свој политички систем, демократске земље исто тако могу да га и уназаде смањењем политичке одговорности, повећањем корумпираниости, слабијим поштовањем слобода и једнакости и сл. Неке од ових негативних појава представљају реалност многих демократија, што се често занемарује. Дајмонд (1997) чак говори о могућем негативном тренду демократије, односно „прогресивном угибању”, којим се могу објаснити демократске промјене током посљедњих деценија. „Заиста, током времена демократија не мора само да умањи свој квалитет, она чак може и да потпуно *неситане*, не само због слома или урушавања демократских институција (нпр. војним или државним ударом) већ и због унутрашњих разарајућих процеса” (Diamond 1997: 19).

Као што је већ поменуто, доминантни модел демократије у свијету садржи претежно либералне димензије на основу којих се мјери степен демократичности одређеног друштва. Димензије либералне демократије су изражене преко основних демократских принципа, који се темеље на слободи, једнакости, транспарентности, одговорности, плурализму, спровођењу правде и осталим либералним вриједностима, и показују шта је оно што демократија јесте и што би требало да буде. Досадашње емпиријско искуство говори да не постоји либерална демократија у којој сви принципи и димензије идеално функционишу, и да постоји изражен јаз између демократске праксе и идеала којем се тежи. Демократски систем и демократско искуство у суштини су засновани на константном губљењу равнотеже између морати и бити, и стога демократија захтјева како прескриптивну тако и дескриптивну дефиницију, сматра Сартори. Оно „што демократија јесте не може да се одвоји од онога што би демократија требала да буде” (Sartori 2001: 87–88).

УТИЦАЈ ДЕМОКРАТИЗАЦИЈЕ НА ЈАЧАЊЕ ГЛОБАЛНИХ ИНТЕГРАЦИЈА

Таласи демократизације који су посљедњих деценија задобили глобалне размјере учинили су да демократија постане глобални модел управљања државом. Више од три петине земаља у свијету има демократски поредак, а њему теже и остале земље без обзира на њихове друштвенополитичке и културне претпоставке. Политичка и економска либерализација нових демократија додатно су ојачале глобалне интеграције. Демократизација глобалног друштва убрзала је интеграцију економије и друштва нарочито ширењем основних принципа на којима почива либерална демократија. Принципи демократије, а то су прије свега одговорност државе, владавина права, економске слободе, слободни избори, људска права и слободе и слобода медија, посматрају се као регулативни идеали демократије на којима се заснивају како политички, тако и економски па и културни аспекти глобализације. С обзиром на глобалне размјере либералне демократије, функционисање највећег броја друштава у свијету, у складу са овим принципима, и ширење њихових основних постулата, убрзавају се глобализациони токови у свим њеним сферама.

Иако глобализациони токови, на неки начин, захтијевају преваладавање националне државе и превазилажење њених институционалних оквира, у циљу одржања глобалног демократског поретка националне државе морају показивати одговорност за одржавање јаког грађанског друштва. Улога државе јесте да ради на оснаживању политичке партиципације грађана, осигурава проток политичких идеја, с једне стране, и одржава услове за правичан и одржив развој, с друге стране, на шта указује и Европска комисија која добру државну управу дефинише као „транспарентно и одговорно управљање људским, природним, економским и финансијским изворима у циљу остварења правичног и одрживог развоја” (Austrian Development Agency 2011: 5).

Поштовање демократског принципа *владавине њрава* као фундаменталне вриједности либералне демократије, проширењем на земље са доскоро различитом политичком и економском организацијом, доводи до универзализације правних норми либералне провенцијенције. С једне стране, то значи правну заштиту сваког грађанина уз постојање јаког и независног судства, које ће

заузимати неутралан однос према свим грађанима. „Стабилна демократија захтјева владавину закона, у којој је устав најважнији акт, сви грађани су једнаки пред законом, нико се не налази изнад закона, корупција је смањена и кажњива, државни органи поштују права грађана а грађани имају приступ судовима да би бранили своја права” (Diamond 2008: 165).

С друге стране, законске норме либералне демократије помажу корпорацијским тенденцијама глобализације да им закони служе да повећају слободну трговину и слободу уговарања, као и да омогуће транснационалне комерцијалне послове уз помоћ закона о мултинационалном функционисању предузећа и регулаторног режима западних земаља подржаног идеологијом слободног тржишта (Кинли 2002). На овим законским правилима се управо заснива и демократски принцип *економске слободе*, чија основа управо лежи у правилу слободе тржишта. Економска рјешења либералне демократије, заснована на принципу слободног тржишта, скоријим ширењем демократије у глобалним оквирима су дјеловање овог принципа, на којем се темељи цјелокупна економија неке демократске земље, још више учврстиле и интензивирале. Ширење принципа економских слобода у земљама демократске транзиције има директан утицај на отварање ових земаља према глобалном економском тржишту, односно њихово укључивање у глобалне економске токове. Дакле, економска глобализација се заправо подстиче економским механизмима либералне демократије, који производе континуирано повећање конкуренције у свим услугама, уз појаву новијих извора финансирања и све напредније технологије.

Принцип *слободни медији* у демократском друштву задовољен је уколико су медији „слободни” у смислу да нијесу субјекат „централизоване контроле” (Street 2001: 253). Од медија се тражи објективност у извјештавању а „конкретни медији су објективни уколико непристрасно извјештавају јавност о свим државним и јавним пословима коришћењем поузданих извора информација” (Кривокапић 2014: 33). Објективност медија је угрожена уколико грађани имају само један или мањи број извора информисања, међутим опасност од манипулације таквих медија у демократским друштвима се отклања плурализацијом медија. Демократска транзиција у некада социјалистичким земљама готово је елиминисала могућност манипулације средствима масовног информисања тиме што је отворила простора за алтернативне и независне изворе информисања.

Међутим, медији су своју моћ из националних држава увелико премашили постајући једно од основних средстава за ширење процеса глобализације. Брзим протоком информација уз помоћ модерних технолошких средстава медији повезују све области у друштвима и сва друштва, појединце и све културе, тиме убрзавајући све аспекте глобализације. „Чини се да медији повезују свијет великом мрежом информација која је свима лако доступна” (Hafez 2008: 1). У том процесу помоћи савременим глобализацијским токовима и сами медији се мијењају, како у технолошком смислу, тако и све већом плурализацијом и у најзатворенијим и најнеразвијенијим земљама свијета. Међутим, глобализација медија доводи у опасност одређене демократске вриједности медија, односно сами демократски принцип, првенствено повећаном манипулацијом и монополизацијом медија, којом бивају угрожене објективност медија и њихов одговоран однос према грађанима.

Средства масовне комуникације су са своје стране појачала културну димензију глобализације, при чему се у највећој мјери промовишу културе демократских земаља. Културна комуникација, потпомогнута технолошким иновацијама, хармонизује и уједињава културни живот свих крајева планете, ширећи заправо само једну свјетску културу. Наиме, ефекти ових процеса доводе до хомогенизације свих култура, односно стварања јединствене глобалне културе, којом се заправо стимулише потрошачки менталитет, а уништавају културне разноликости и традиционални облици живота у оним земљама које одударују од доминантног западног модела културе. Због ових учинака културна глобализација се често схвата као вестернизација, јер укључује првенствено сјеверноамеричке вриједности, културне артефакте, индивидуализам и сл. (Santos, B. D. S. 2002). С друге стране се пак сматра да масовна глобализација не уништава, већ промовише националне посебности, тако да је омогућила пораст културне, националне и вјерске разноврсности, док се универзалне вриједности прилагођавају локалним условима. Зато се у многим земљама подстиче промоција локалних посебности као и развој националних, вјерских и других идентитета у циљу одбране своје културе од универзализације националних културних вриједности.

Демократизација крајем XX и почетком XXI вијека проширила је и ојачала политичке аспекте демократског система помоћу институције слободних избора. Пораст броја демократских земаља до XXI вијека, међутим, није довео до аутоматског функционисања

нових демократија према принципима либералне демократије. Као што се показало, рушењем социјалистичког блока концепција социјализма и његова идеологија се готово угасила. Оставши без идеолошког темеља, бивше социјалистичке земље су се уз међународну помоћ и ангажовање своје елите одмах окренуле идеји либералне демократије и ушле у период транзиције. На овај начин нове демократске земаље су оснажиле позицију либералне демократије постављајући идеологију либералне демократије као доминантну у свијету. Свој демократски пут новодемократске земље започеле су прихватањем и практиковањем слободних и фер политичких избора за највише државне представнике и тиме задовољиле демократски праг. Међутим, истраживања и мјерења демократије у свијету (*The Economist Intelligence Unit*, <https://www.eiu.com/topic/democracy-index>) показују да су ове земље остале на поштовању минималне дефиниције демократије, односно на нивоу тзв. „изборне демократије”, док и даље пате од корупције, непоштовања закона и неефикасног судства, политичких и људских слобода и индивидуалних права, диксриминације мањина, неодговорне власти, доминације државе над медијима, високог степена криминала и насиља и сл. Са друге стране ширење демократије у глобалним оквирима у развијенијим демократијама је довело до појаве нових форми колективног идентитета и јачања грађанског активизма, док је смањено интересовање за учешће у изборима и партијски активизам. „Савремено ширење глобалног цивилног друштва може се дјелимично приписати измјењеној улози државе у глобализацији” (Scholte 1999: 15).

Глобално ширење демократије довело је до глобалних промјена у још једној сфери која се сматра једним од показатеља остварене демократије, а то је сфера људских права. Све веће схватање важности остваривања снажне заштите људских права у демократији, уз помоћ транснационалне интеграције друштава, у савременом друштву довело је до преиспитивања положаја појединаца у различитим културама и покренуло јачање заштите њихових индивидуалних права. Основна људска права и слободе које демократија поштује и штити, као што су слобода говора, слобода мишљења, слобода организовања, слобода вјерског изражавања и слично, заштићене су и институционално, формирањем великог броја међународних и регионалних организација чије развијање представља један од показатеља ширења глобализације. Ове организације својим дјеловањем утичу на пропагирање демократских норми и

врше мониторинг поштовања људских права и слобода, како у постојећим демократијама, тако и у најугроженијим земљама. Ширећи принцип људских права и слобода, ова права и слободе промовишу концепт либералне демократије. Узета као стандард модерне демократије, либерална демократија се представља као систем који унапређује друштво у свим његовим сферама, систем у којем су грађани сигурни, заштићени, укључени и поштовани.

ЗАКЉУЧАК

Глобализација као савремени процес недвосмислено је повезана са идеологијом либерализма, односно модерном демократијом. Настанак феномена глобализације, као и њено ширење у тијесној је вези са основним одликама либералне демократије, а нарочито слабљењем моћи државе. Такође, јачању глобализационих токова крајем XX и почетком XXI вијека погодовало је ширење демократије као система, како у земљама Источне Европе, тако и у другим дјелова свијета. Доминација либералне демократије којом се интензивира размјена људи, робе и новца, као и проток информација у свјетским оквирима, неминовно је допринијела оснаживању дејства економске глобализације, у чије су токове почеле да се укључују и оне земље које је одликовала економска аутаркичност.

Принципи на којима почива либерална демократија, а то су прије свега одговорност државе, владавина права, економске слободе, слободни избори, људска права и слободе и слобода медија, захваљујући процесу демократизације глобалног друштва довели су до јачања глобализације у свим њеним сферама. Тако је ширење демократског принципа *владавине њрава* као фундаменталне вриједности либералне демократије довело до универзализовања либералних правних норми, од којих су многе у служби мултинационалног функционисања предузећа, односно корпорацијских тенденција глобализације чему доприноси и глобално јачање демократског принципа *економске слободе*.

Демократским принципом *слободни медији*, који се базира на слободи од централизоване контроле отварањем простора за алтернативне и независне изворе информисања, у демократским земљама се елиминише могућност манипулације средствима масовног информисања у глобалним оквирима. Поред тога, брзим протоком информација и повезивањем свих дјелова свијета својим

комуникационим мрежама медији убрзавају све аспекте глобализације, међу којима и њену културну димензију. Глобалним ширењем демократије у глобалним оквирима је помоћу институције *слободних избора* проширена политика демократског система, као и *принцип људских права и слобода*, којима се такође промовише концепт либералне демократије.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Austrian Development Agency (2011), *Good Governance, Policy Document*, Vienna: Federal Ministry for European and International Affairs Directorate — General for Development Cooperation, http://entwicklung.at/uploads/media/PD_Good_governance_July_2011_01.pdf (6. 3. 2013).
- [2] Diamond L. (1997), The end of the Third Wave and the Global Future of Democracy. *Reihe Politikwissenschaft. Political Science Series* No. 45. July. Institut für Höhere Studien (IHS). Wien. 1–56.
- [3] Diamond, L. (2008), *The spirit of democracy*, New York: Holt Paperbacks.
- [4] Diamond L, Plattner M. F. (2001), *The Global Divergence of Democracies*, Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.
- [5] Inglehart R, Welzel C. (2009), *Development and Democracy: What We Know about Modernization Today*, Foreign Affairs, March/April.
- [6] Hafez, K. (2008), The Role of the Media in the Processes of Globalization and Migration: From Representation to Participation. *Speech held at the Dublin Goethe Institute*, 17th October, 2008.
- [7] Хантингтон, С. (2004), *Трећи талас*, Подгорица: ЦИД.
- [8] Kinley, D. (2003), Human Rights, Globalization and the Rule of Law: Friend, Foes or Family?, Sidney Centre Working Paper, Sidney: University of Sidney, Faculty of Law.
- [9] Кривокапић, Н. (2014), „Принципи демократије као стубови савременог демократског друштва”, *Социолошка луча*, 2014/2, 122–134.
- [10] Лајпхарт А. (2003), *Модел демократије*, Подгорица: ЦИД.
- [11] Milner, H. V. and Mukherjee, B. (2009), „Democratization and Economic Globalization”. *The Annual Review of Political Science*, 12: 163–81.
- [12] Plattner M. F. (2010), „Populism, Pluralism and Liberal Democracy”, *Journal of Democracy*, January, Volume 21, Number 1, str. 81–92.
- [13] Сантос, Б. Д. С (2002). „Процеси глобализације”, *Реч*, no. 68/14, децембар. 5–65.
- [14] Сартори, Ђ. (2001), *Демократија шта је то?*, Подгорица: ЦИД.
- [15] Scholte, J. A. (1999), *Global Civil Society: Changing the World?* Department of Politics and International Studies, University of Warwick *CSGR Working Paper*, No. 31/99
- [16] Street, J. (2001), *Mass Media, Politics and Democracy*, New York: Palgrave.
- [17] The Economist Intelligence Unit [https://www.eiu.com/topic/democracy-index\(10.3.2017\)](https://www.eiu.com/topic/democracy-index(10.3.2017))

Nataša KRIVOKAPIĆ, Borislav ĐUKANOVIĆ

DEMOCRATIZATION AS A SUBSTRATUM OF GLOBALIZATION

Summary

Globalization is often seen as a process of social change in a global dimension, and primarily in the economic sphere. The impetus of all globalization processes, even economic ones, however, lies in the ground of the very democratic system and in the growing representation of democracy, that is, the waves of democratization that have resulted in democracy becoming a global model of state governance. In this sense, the processes of democratization have influenced the processes of globalization, both at the economic, political and cultural level, linking on the global level all democratic arrangements, as well as those that are on the path of accepting democracy, which strengthened the basic postulates of liberal democracy such as parliamentarism, free market, rule of law, human rights and freedoms, free media and the like.

Key words: Democracy, democratisation, globalisation, parliamentarism, free market